

PIERRE REVERDY'DEN ŞİİRLER

Çevirenler:

Ali ÖZÇELEBİ*

Ramis DARA**

KISA YAŞAM

Bir gün sınırlar zorlanır, uzanıp duran çizgiden daha uzağa gidilir. Tuhaf bir yoldur bu, mavi-yeşil bir köşeye sığınmış gökkübbeye doğru kıvrılan; kötü dikilmiş, bir başkasının sırtında, tersyüz edilmiş bir giysinın mucizesi. Baş üç kez eğilir. Uzaktan diz bükülür ve el kalkar. Solgundur beyaz eldiven, yaprak dalından ayrık. Rüzgâr batan güneşe çullanır, coşkun bir at gibi, köpük dolu ve akşam kararır. Sesler önde koşar, hüzünlü fenerler yanarken rıhtım boyunca, ırmak gülümser. Dolan zaman çalan bir başka saati çiğneyip geçmiş. Yolcuların adımları uzaklara koşuyor çoktan. Ben, ben... sürekli göğün beni bağışlamasını umuyorum. Ama yitirdiğim zamanı ele geçirmek için bana verilecek öğütlere tez elden ihtiyacım var.

KENTİN ÜZERİNDE GÜNEŞ

Sedef rengi kavkının içinde batan güneş, yaşlanırken ne ağır; tepelerin parçalandığı kareler üzerinde yitmiş ekinlerin renkli gölgeleri eğiliyor, ufuk çizgisine doğru siliniyor.

İçine ovanın mavi kanının dolduğu tesviye havuzunun kıyılarında kayık ılgını beliriyor. Bu acılı ruhun sıçrayarak geçtiği demir köprü.

Büyük ırmak üzerinde dalgacıklar ve izler, kıyının bir ucundan öbürüne birbirini izliyorlar. kayrandaki kulübelere daha alçak daha basit olan kentın ilk evlerine dek.

Evlerin kaygan çatıları, hayvan sırtları gibi ve geçerken ancak bir kez görülen yüzlerin tanıdık imi.

* Doç. Dr.; Uludağ Univ. Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

** Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

O sıra camlarda ışıklar parlıyor.
Kapı perdesinden bildik bir serinlik ve varoşların yaklaştığı seziliyor.
Bunlar hüznü çocuklar bakıp duran.
Gece.
Yükünü almış tren.
Bilinmez artık hangi dostlardır geçen.
Bu kent gezisi çoktan gerçekleşmiş yine de.
Ama bunlar saklanan binlerce adam.
Devinmeyen.
Yıllar boyunca aynı insanlar, aynı lambalar.
Ve aynı bakışlar.
Ve en sonunda, dünya değişir birden, biri yola çıkarsa eğer.

KAPALI ALAN

Boş odanın üstünde ayla var. Çatının püsküllerini bir uçtan ötekine sarmalayan bitkiler ve hatta sarı yapraklar gölge yapıyorlar.

Dördüncü duvar daha uzağa gidiyor. Perdenin iç çektiği köşeden daha uzağa. Kara geceden ve fabrikanın yükselen dumanından daha yükseğe. Boş odanın yanında, çatıya karşı, yıldızın dibinde şarkı söyleniyor.

Ay olmayan bir ayla var, lamba olmayan bir ışık. Ama karanlık zeminde bir de kara bir kare.

Ve boş odadır bu kare.

CENAZE ALAYI

Başta törpü, ki zamanı siyah keçiyoluna götürüyor. Meleklerin kanatları. Ölü gözlerin belirsiz havası alayı izliyor ve yoldan geçenler ışıkların sona doğru götürdüğü bu uzak yolcuya bakıyorlar.

Hüzün iki çehreye abanmış gidiyordu, zaman yumuşacıktı, köyse uzaklaşıyordu bizden. Gömütlük koyağın köşesinde sedyede. Ve gökyüzünün dinginliği ellerimize güç veren yürekliliği, başı ve yolu tüketiyordu.

ÇATI PENCERELERİ

Zil ve düşünce kocaman pencere kanadı altında çınlıyor tonozun içinde, kol ve dallar ucunda, yapraklar arasında titreyen tek ışıklı noktaya doğru.

İki kaya arasında bir parçacık güneş, ağız açıktır orda, rüzgâr esmeye başlayınca.

Bütün vitrinler yanar.

Çayır boyunca uzanan çiçekler yıkanır

Akşam

Aynı aysız gece.

ENGİNDE

Kavrama gücüyle kibirli ruhun kıvrımı
Hasırcı mavisine boyanmış adaları denizin
 Haç, yelkenlilerin dümen yekelerindeki
Bu adsız ve suretsiz yön için
Doğu'nun sesi altında kanat kıvılcıkları
 İnce çizgide güneş
Garın önünde bekleyen
Geri dönenlerin oyuk yolu
Sürülmüş bayır parlar önde
 havadan sözler yiter
 yazgının bakışı silinir
Her şey ters yüz olur, batar
Bataklık kurur
 Deniz dilini çekince
Dipteki geçitin
 Dumanı kalır bir
Son ısıltılar
 Yürek
 Ve heyecan

NE ZAMAN

Bu dar uzamda tutsak
 gözkapakları üzerinde kuru eller
Usun uydurduğu bütün sözcüklere değer
Ufukta danseden cehennemin oyunu oynanır
 Uzam güzelleşir
 Yoldan geçenler vardır
Ve bir şarkı söyleyen birileri
 Gök alçacak delinir
 Kıyıda burun yer değiştirir
 Gökgürültüsü durur
 ve bulutlar gider
Birkaç dakika sonra
 Titrenir
Vakit çok geçtir
Gıcırdayan zincirlerin çevresinde
Ağaçlar düştü düşecek
 Uyanırım şöyle böyle
Zaman unutulmuş çoktan
 Yorgunluğum ve kinim
Pencere yaza açılır
 Ve günlerin arkası bilinmez yine

UĞURSUZ KUŞUN ALTINDA

Büyük boyutlu bütün yazgıların koştuğu apaçık batı göğünün penceresi hep açık.

Perdeler gevşiyorlar, keşiş kordonuyla ortada büzülmüşler. Işıklar için bir bu çıkış yolu var şimdi. Tek bu. Zaman çelişmekle geçiyor. Ve bilinmiyor artık akşama doğan dünya mıdır bu, yoksa görmeye gitmek için öbür yandan kopan ay mı. Gece, sönmüş camı kırmaya geliyor kanatlarıyla. Uyuyanın dinginliğine göz diken gece. Düş ufkunda firdönen gece.

YILDIZLAR SOKAĞININ SONUNDA

Gözlükler tam göğün yeni biçiminin içinde yer alıyorlar. İki suret yaklaşacaklar mı bakmak için. Ay ve güneş bekliyorlar aralarındaki uzaklığı koruyarak.

Bu sırada saatler eskisinden daha ağır ve daha uzun sona eriyorlar.

Sonra kapanan gözkapakları, geçen bulutlar. Ve onca uzun zamandır yürüten bizler için bir dinginlik ve dinlenme anı. Verilen bir işaretle kırmızı tırnaklı pek zarif bir el günü durduran bir perde kaldırıyor. Ve uyuyan ışıklar görülüyor o an. Ot üzerinde oynayan su. Gösteri. Ve kimsenin geçmediği, zaman zaman devinen siyah koca bir mantoya bürünmüş sokak.

BU NE KASIRGA

Rüzgârın çoktan yatıştığı ufkun üzerindeki yolun başında, gidiyor, ardına bakmadan ve elveda demeden. Ağaçların ardında köy uykuya dalıyor, camlar tutuşuyor. Daha ötede kocaman ışık donanmaları ve yoğunluğu şaşkın ruhunu ağırlaştırın insan kalabalığı. Kendini bilinmedik kollarda dünyaya bırakıyor ve kulaklarından çıkmayan yeni gürültüye dönüyor. Kentin gece güneşinin fırtınaları ve yağmurları arasında sürgün açıklanıyor. Çiçekli bahçeyle belediyenin önünde saatlerce uzayıp gidiyor törenler. Ama çerçeveyi de göz önünde bulundurmamak gerekir her zaman. Sözüün özü, kimi kez başarılı olmuşsa zaman, yepyeni bir yol ve bir özge görününden dönüp gelinebilir. İşte içe işleyen sıcacık bir havadır bu. Bulutsuz yerler arasında seçilen başka yüzler. Gözleri yakan bir başka ışık, bulutları eritir. Dinginlik ve sessizlik yeniden doğarlarken ve her şey kırdı gerçek boyutunu bir daha kazanırken.

KUZAY BATI YÖNÜNDE

Mavi çizgi batıya doğru uzanıyor. Gece rüzgârı ağaçlar arasındaki dar yollardan geçiyor. Daha ötede kentin üstünde dalgalanan uykuyu alıp götürüyor — izliyorsunuz onu. Kötü düşlere benziyor. Kimi halk ezgileri başka yerlerden söz ediyor. Evler kavşaklara, ıslak kayranlara sarkıyor. Ve arabalar geçerse, tekerlekleri camları sarsıyor. Yürekler titreşiyor. Birkaç baş yükseliyor kü rengi havaküre içinde. Başka yerlerde tehlikeli kollarıyla insanlar görülüyor. Yorgunluktan ağırlaşmış gözler.

Ama dünya değişiyor güneşte. Ayna yeniden saydamlaşıyor. Rüzgâr güçten düşüp yatışıyor. Güney bölgelerine doğru da yokolacak.

GİZEMİN BİR BAŞKA AÇIKLAMASI

Gökyüzünün dibinde ayı ısırarak kocaman beyaz bir köpekten başka bir şey göremiyorum artık. Ve bu köpek bir bulut değil. Eğer birinin değilse o, çekip gidecek. Ve biz günü bir daha görebileceğiz. Ama ya bu köpek, bize bakmak ve bizimle eğlenmek için dağa yaslanan şu adamımsa? Gizemli gürültüler kesiliyor ve gece katılıyor. Bir tur daha atmak üzereyiz.

YORGANIM

Kortecin melekleri hangileriydi? Gölgele küllengi sabaha ve mor çuhalara sızdılar. Hüznü evlerin dekoru ve çağcıl taşıma araçları hazırlanmıştı; az önce biten günün ardından gelmekte olan günler durdular bir an. Yakınmaksızın tek bir kez, yeniden başlamak ve yaşamda gülmek gerekiyordu; ve herkesin ağzını büzen surat ekşitme aynı acıyı ele veriyordu. İşte o zaman gece geliyordu; gece ve onun gerçekliği gürültüsü.

ZAMAN GEÇER

Gökte yanan ilk yıldız çoktan küllübenin camına vurmuş. Yolcu; oturmak için bir taş, yorgun gecedan korunmak ve ta ötelere gelen gürültülerden sakınmak için bir ağacı bile bulunmayan upuzun yolda kaçıyor, korkunun belirsiz tehditlerinden.

Bulamıyordu uzamdan başka bir sığınak. Işık inmişti ucun ucun, çarmanın köşelerine, haçlı tepenin doruğuna ve kavşaktaki hendeğe çöken yıkık dökük basamaklara doğru, ki tam orada yukarı ağan bir yol başlıyor. Orada uzun süre kalmış olan birinin ayaklarının ışıklı izini görüyordu. Beklenildiğinde her zaman çekip gitmiş olan biri bu.

GÖZKAPAKLARININ ARDINDA

Ağaçta - yıldızlar, imgeler ve şimşegi andıran elektrik telleri. Ortada devimsiz bir bulut üzerinde dans ediyor insanlar. Uyuyakalmış bir çocuğun eli ışıkların çevresinde uçuyor - dokunmaksızın onlara. Ocağın önünde diz çökmüş dua okuyor biri. Ve herkesin - karanlıkta - döndüğü gecenin içinde bir savaştır başlıyor. Eski ışınların söndüğü kentin üzerinde bir savaş. Çatıya doğru inen yolun üzerinde yatak yuvarlanıyor. Ve düştü gülümseyen, çan sesleri ün tasarılarıyla dolu kafa, devam ediyor.

ORDA YA DA ORDA

Kanatlar, kapalı pencere kanatlarına sıkışıp kalmış. Kaçmak için çırpınan büyük bir kuş bu ya da zıvanaları çeken gece. Rüzgâr daha fazla zorluyor. Duvarlarla sallanan taban ve danseden avize arasında ayakta durulmaz artık. Toz kalkıyor. Bir dua söyleniyor. Eller döşeme üzerinde. Işık arkalarda. Ve rasgele devinen tını dinleştirilmek için daha temiz bir hava alçalıyor. Her yere, sert köşeli möbellelere şimşek iniyor. Yeniden canlanan çiçekler, çıkıyorlar karanlık köşelerden, aynada oynatarak.

İÇ SIKINTISI

Karmakarışık sözler yükseliyor gecenn içinden. Ve eller ışığa uzanmış kalıyor. Ölmekten korkulan kapısı sürgülenmiş odada, gürültü duyulmuyor artık. Hayalet sakinleri dua bilmezler. Ve dudakları yürekleri gibi, kırpırtısız duruyor.

Yoldan dingin bir fısıltı yükseliyor. Akşamsa ılık. Umut, bunun üzerine, yeniden doğuyor. Ama dardaracak duvarlar sıkışıyorlar. Bu niceliklerin anlamlı izini koruyacaklar uzun süre. Hatta, çoklarının adlarını bile.

İLERİ

Kalkık kollar, dönük gözler ve haklıktan yana yöneltilmiş tüm duygular. Kafa uyuyor ve kötülük kafadan geliyor.

Merdivenlerin altında bir olay tezgâhlanıyor. Sekinin yanında silahlar saklandı. Gözkapaklarımız kapandığında yüreğimiz yoktu artık.

Daha sonraki bir yaşam başlıyordu, uğursuz ve kibirli. Turlar katmerleniyor ne oldukları bilinmeden. Günler geçiyor durdurulmadan. Yarının dünlerden daha kara olup olmadığı bilinmiyor, ama bütün yol boylarında ağulu çiçekler yükseliyor. Kendiliğinden yüzler görünüyor çağrılmadan ve işte dalgalanan kurdelalar, doğan ışıldılar, sönen günler. Kör adımlarla yürüdüğümüz için tehlikeli olan yol.

BİR ÖZGE AYDINLATMA

Kapı sızan gürültüye sürekli açık, anısız.

Avludan herkes geçti, kimse durmuyor artık. Unutuluyor bir an. Toz ve sıcak, akan, serinleyen suyu izliyor. Hayvan için av borusu. Merdiveni inen ağır bir adım. Yabancı kişiler birbirine bakıyor. Salon loş biraz. Herkes orda değil. Gece çatı katından dışarı çıkıyor. Dışarda, insan biçiminde buharlar koşuyor aydınlıkta. İçerde, zorlu yalazlar, ayın, sonunda kafası kesilen ağaçtan düştüğü saate dek, kavuruyor.

Ölüm anında son yıldız yarı kapalı gözüyle bakıyor hâlâ.

SÖZCÜKLERİN SAVAŞI

Kasırga çatıyı aşan ışıktaki yolunu şaşırıyor. Öğle üzeri güneşsiz. Duvarlar kara kaplı, külrengi bir zeminde. Göz duruyor ve boşuna arıyor daha iyi bir iz.

İnen çitleri canlandıran resimler silindi. Birtakım olumlu sözler yükseldi. Ve kabarmış dalga, otların düzgün taranmış saçlı yakayı süslediği kıyıyı sürüklüyor. Ve hafif mavi ışınlar arasında parıldılar firdöner ve yükselirken, sessizlik kabaca yere düşüyor kırılmaksızın.

BU DÜNYADAN GEÇİNCE

Fırtına sürdü bütün zaman; biri vardı, sığınağın altında konuşan. Parmağının örtüye çizdiği ışığın çevresinde, iri siyah harfler görülebilirdi, dikkatli bakılırsa. Az sonra bir başka ton oluştu. Ve duvarın rengi değişti. Ses arkalardan geliyor gibiydi. Bilinmiyordu, duvar mıydı bu, yoksa paravana mı. Harfler yitip gittiler ya da daha doğrusu, bir araya geldiler de okunmaz, garip bir ad oldular.

SÖZ

Işık sönerse yalnız kalırsın gecenin karşısında. Seni aydınlatan bir gözlerindir. Bahçeden gürlütüler yükselir kulak asmazsın. Yapraklarla dalların pasından su akar sabaha dek ve ses değişir. Ve birdenbire pencerenin çerçevelediği beyaz portreyi düşünürsün. Ama kimse geçmez, bakmaz. Rüzgâr bile ağaçları sarsmaya, bu devinimsizliği canlandırmaya gelmez; bir bu sessizliktir var olan: içinden yaralı tinin doğrulur ve firdönmeye başlar.

LİMAN

Uzun cadde, küllengi gök ve korkuluk boyunca yükselen ölgün mü ölgün başlarla üst katlar. Küçük ev kır kulübeciğini andırıyor nasıl da. Sokak derin duvarlar arasına gömülüyor ve köprünün bitiminde fener dönüyor. Dalgakıran suyun çevresine kolunu doluyor. Ay usulca yıldızları yutuyor. Ve köpüğü, ışınlarıyla.

İrmaktaki gemilerin düdüğü pencerelerini açan otelin önündeki perdeleri yırtıyor ve bütün yolcular yola çıkış saatini bekliyor. Kimi denizciler sokak lambalarıyla dansediyorlar. Limandaki kayalarda müzik duyuluyor. Az sonra yer değiştiriyor girdap. Ve üçgen biçimindeki yelkenli ilerliyor günü açıp yayarak.

YÜREĞİN UYKUSU

Tırnaklarıyla bu kafesin sert çeperini tirmalıyordu. Karabasanın tutsağıydı ya da düşmanlarının.

Dışarda yürüyenler vardı. Onunkini arayan bir başka el hafifçe dokundu ona. Alnının üzerinde seherden daha serin. Pencere çatılarda dolaşan çok güçlü rüzgâra açılıyordu. Geceydi hâlâ.

Ve özgür göğsü taze bir hava soluyordu dekoru değiştiren. Ama belleğinde kötü bir anı sürüp gidiyordu. Ve bu düşe neden olan kişinin adı da.

ESİNTİ

Alanın bitiminde, dört duvar arasında olduğu kadar dört boş çizgi arasında da yoğun olaylar geliyor. Öte yandan eğimli çayırların bitişiğindeki sekilere dek, güneşin altında uyuyan yeşilimsi suya doğru müzikli dalga yayılıyor ağır ağır. Yalnız bir tutuklunun zincirlerini yönetmesi gibi, rüzgârın içinde güçlükle devindiği çadırı dik tutuyor çubuklar. Bu sırada titreşen teller, ama onları geren ve çalanlar müzisyen değiller. Notalar tümünden hazır geliyor ve usulca ayrılıyorlar, yolculukları boyunca da, bulutlar.

ELLE TUTULAMAYAN GERÇEK

Kısılmış gözlerle göğün ortasında yürüyordu ve diğer geçenler ona baktılar. Biraz aşağıda pencerelerde başlar sarkıyordu. Ve ayın bıraktığı beyaz biçimler, geçmiş gece, dirildiler. Kalabalık bağrıyordu, en azından birbirlerini tanıyanlar. Gün kentin bütün sokaklarından parça parça tutulup götürülüyordu. Ve rüzgârın saçları, insan ve araba seline kapılmış, duvarların arasına giriyordu son hızla ve düğümle-

yordu. Herkes koşuyordu nereye koştuğunu bilmeden. Kaldırımlar bakışları bağ-
lıyordu. Yeryüzü. Gün kimi kez giriyor, çıkmıyordu. Devnim kıyısında son evlerin
uzandığı hendeklere dek yayılıyordu ve düz toprak orada başlıyordu. Dinginlik. De-
vinimsiz gölgeler. Ve güneş her yerde yerini alıyordu, kendisi istese de, ona ne do-
kunulabiliyordu, ne de tutulabiliyordu.

DÜNYANIN BAŞLANGICI

Hâlâ bir parça gün takılıp kalmış çatıların kıyısında ve ağaçların uçlarında.
Yukardan düşen göl toprağın üzerinde yassılaşıyor. Bir gölgenin yürüdüğü sisin için-
de, işte baş. Zaman zaman parlayan ortadaki yıldız. Sarı saç örgüleriyle bağlanmış
omuzlar. Dağ. Ve tutsak dünyanın dönüşü. Hava yanıyor. Ağız soluklanıyor hâlâ.
Ve kaba sopanın altında toprağın iniltisi. Kalkan yelkenin karşısında seher yeniden
söküyor öbür uçtan.

RASLANTI VE ZAMANIN YAZGISI

Rakamları rüzgâra uyararak dönen kadran. İlimli güneş. Sona eren saatler. Gi-
diyor. Unutuluyor her şey. Ölçü ve zaman. Düşünce aşağılara kayıyor. Birkaç
parlak imge. Ve kırılmış ışıklar daha yavaş bir adımı imliyor. Uyuyor su. Yeniden
görünüyor kanat. Kazanan numarada renk daha geniş.

ÖLMEK İÇİN

Tekerlek izinde yuvarlanan yepyeni bir metelik ya da batan güneş. Dere uzun
yol boyunca uzanıyor şimdi ve gizli ışık dik kavşakta sıcıyor.

Ağaçlar gölge veriyor. Seslerinden başka bir şey duyulduğu yok. Ateş sönu-
yor. Durmak için çok uzak. Kimse geçmeyecek artık. Kırklar dilsiz. Taşlar kuru. Yı-
kık bir duvar. Sessizlik başlıyor yeniden. Bir kuş otlara dahıyor ölmek için.

YALAZLAR

Su ve ay ışığı gözüne doluyordu onun, usul usul.

Gecede son geçenler mermer üzerinde uykularını çekip götürüyorlardı. Renk
gürültüye karışıyordu. Yamacın tepesinden düşler yuvarlanıyor parıltılarla bu sıra.
Gölgelerin yok olduğu yakılıp yıkılmış bir alanda atın biri kıvılcımlar çitini aşılıyor.
Bir gece atkısı bu mavi atlımın üzengisine sarılıyor. Yağmurdan ıslanmış duvar yan-
sılarının ortasında karşı kaldırıma gerçek dışı bir kalabalık doluyor, afişlerin im-
gesel kişileri onları izliyor.

YUNANİSTAN'A YOLCULUK

Yazgımın bütün düğümlerini bir çırpıda çözeceğim bir gün, ikirciksiz; yürek
yolculuk öyküleriyle dolu, ayak sürekli yola çıkış merdiveninin bükülgen trample-
nine konmuş, ve su yüzeyine yakın kayaları aralıksız gözetleyen tin, fazlasıyla sakı-
nımlı.

Ufuktaki belirgin dağ sırtları ve günlerin halkaları arasında tutsak, kayalıklar-
la aynı sraya bağlanarak, denizin apansız ortaya çıkan taşkınlıklarını bastırmak için

gerilmiş olarak, bensiz giden bütün yüklü gemileri dümen sularının kaynayan köpüğü içinde izleyeceğim. Karanın tersi yönünde ve bizi yavaş yavaş kıyıda uzaklaştıran bu devinime düşman; bütün bu duvarla kaplı yüzlere, parıltısız gözlere, kapalı ve yumuk dudaklara sırt çevirip, limandaki, rüzgârlı günlerde ufkun ipliğiyle bulutlardan yelken dokuyan birbirine girmiş iğnelerin üzerinden bakan biri olarak. Bir başka tur bekleyerek. Palamarların karar vermesini bekleyerek; us uyağa değer vermez olunca; yazgı yalnız rastlantının keyfine kaldığında. Sonunda, donatısız; balıkçının allayıp pullayıp oltasına taktığı sineklerin çektiği balıklar gibi fenerden fenere sürtüp volta vurarak giden o renkli gemilerden birinin üzerinde, engine açılabilceğim güne dek. Mıknatıslı, yıldızsız gecede, rüzgârın iniltisi ve dalga sürüsünün yorgunluktan bitmiş soluğu içinde, sert ufkun derinliklerinden sabahın duru alnacı ortaya çıkıncaya dek ve çıkması için, koşmak; doğu sinyaliyle Yunanistan'ın eşsiz kıyılarına ulaşmak - denizin üzerine özgürce konan o egemen elin parmakları arasında titreyen, uysal dalgalarla çelişmeyen bir atılışla.